

การเรียนรู้การสอน วิชาชีพศึกษาทั่วไป

(ปรับปรุง พ.ศ. 2566)

รศ.ดร.จิตต์ภิญญา ชุมสาย ณ ออยุธยา, SFHEA

การเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไป (ปรับปรุง พ.ศ. 2566)

รศ.ดร.จิตต์ภิญญา ชุ่มสาย ณ อยุธยา, SFHEA

ISBN 978-616-598-773-8

พิมพ์ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2566

จำนวน -

ราคา 200 บาท

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

จิตต์ภิญญา ชุ่มสาย ณ อยุธยา

การเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไป (ปรับปรุงพ.ศ. 2566)

166 หน้า

1.วิชาศึกษาทั่วไป 1.ชื่อเรื่อง

378.011

ISBN 978-616-598-773-8

จัดพิมพ์และจัดจำหน่ายโดย

จิตต์ภิญญา ชุ่มสาย ณ อยุธยา

1724/299 ถนนเพชรบุรีตัดใหม่

แขวงบางกะปิ เขตห้วยขวาง

กทม. 10310

คำนำ

วิชาศึกษาทั่วไปเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรระดับปริญญาตรี ซึ่งได้จัดให้มีตั้งแต่แรกเริ่มในการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาประเทศไทยจนถึงปัจจุบันเป็นเวลาานกว่า 90 ปี โดยมีจุดมุ่งหมายสำคัญเพื่อเสริมสร้างศักยภาพบัณฑิตให้มีความพร้อมสำหรับการนำความรู้ความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาชีพไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพอย่างเหมาะสมเพื่อประโยชน์ต่อตนเองและสังคม แต่เนื่องจากการปรับเปลี่ยนความมุ่งหมาย ความหมาย และหลักเกณฑ์ต่าง ๆ อยู่หลายครั้ง จึงเห็นว่าการรวบรวมเนื้อหา สาระ ข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปสำหรับเป็นแหล่งศึกษาเพิ่มเติมจะเป็นประโยชน์ทั้งในทางวิชาการ และการดำเนินงานของสถาบันอุดมศึกษา ในฐานะที่เป็นผู้สอนและผู้บริหารที่รับผิดชอบวิชาศึกษาทั่วไป จึงมีความคิดว่าหากผู้ที่เกี่ยวข้องมีความเข้าใจชัดเจนและตระหนักในคุณค่าของวิชาศึกษาทั่วไปมากขึ้น จะช่วยให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนาบัณฑิตร่วมกันระหว่างวิชาชีพกับวิชาศึกษาทั่วไปให้ดียิ่งขึ้น และน่าจะเป็นผลดีต่อการผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพสู่สังคมได้อีกทางหนึ่ง

การเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปเล่มนี้ ผู้เขียนได้ปรับปรุงจากเล่มแรกที่หมดไปอย่างรวดเร็วเนื่องจากสถาบันอุดมศึกษาหลายแห่งสนใจนำแนวคิดและกรณีตัวอย่างที่เขียนไว้ไปใช้เป็นแนวทางในการดำเนินการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไป ซึ่งในครั้งนี้นำเนื้อหาให้สอดคล้องตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ.2565 และรายละเอียดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2565 โดยในส่วนของวิชาศึกษาทั่วไปได้มีการปรับเปลี่ยนความหมาย จำนวนหน่วยกิต การให้ความหมายและความสำคัญกับผลลัพธ์การเรียนรู้ โดยผู้เขียนยังคงไว้ซึ่งความพยายามเรียบเรียงเนื้อหาจากการศึกษาค้นคว้าเอกสาร หนังสือ ตำรา งานวิจัย ร่วมกับประสบการณ์จากการเป็นผู้สอน ผู้วิจัย ประธานรายวิชา และผู้บริหาร ผ่านการพิจารณานำเสนอข้อมูล ความรู้ และประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะเป็นผู้เรียน ผู้สอน และผู้รับผิดชอบหลักสูตร โดยจัดให้มีเนื้อหาสาระครอบคลุมการจัดการเรียนการสอนหมวดวิชาศึกษาทั่วไปในภาพรวม ประกอบด้วยประวัติความเป็นมา ความสำคัญ วิชาศึกษาทั่วไปกับวิชาชีพ การพัฒนาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่ให้ความสำคัญกับผลลัพธ์การเรียนรู้ การประเมินผล การจัดการเรียนการสอน รวมถึงแนวโน้มวิชาศึกษาทั่วไป โดยเรียบเรียงในลักษณะที่มีการผสมผสานระหว่างทฤษฎี แนวคิด ตัวอย่าง และประสบการณ์ โดยหวังว่าเนื้อหาสาระของหนังสือเล่มนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจและผู้ที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาบัณฑิตไทยในอนาคต

สุดท้ายนี้ ผู้เขียนขอขอบคุณนิสิต นักศึกษา คณาจารย์ของสถาบันอุดมศึกษาที่เป็นแรงบันดาลใจให้เกิดความพยายามปรับปรุงหนังสือเล่มนี้ และหากมีข้อเสนอแนะประการใดผู้เขียนยินดีน้อมรับไว้เพื่อนำไปปรับปรุงในโอกาสต่อไป

รศ.ดร.จิตต์ภิญญา ชุมสาย ณ อยุธยา, SFHEA

สารบัญ

เนื้อหา	หน้า
1. วิชาศึกษาทั่วไปจากอดีตสู่ปัจจุบัน	7
วิชาศึกษาทั่วไปช่วงเริ่มต้นในยุโรป	7
วิชาศึกษาทั่วไปช่วงเปลี่ยนแปลงในสหรัฐอเมริกา	8
วิชาศึกษาทั่วไปในไทย	10
2. ทำไมต้องเรียนวิชาศึกษาทั่วไป	19
ความสำคัญของวิชาศึกษาทั่วไป	20
ประโยชน์ของการเรียนวิชาศึกษาทั่วไป	22
3. วิชาศึกษาทั่วไปกับวิชาชีพ	33
ความสัมพันธ์ระหว่างวิชาชีพกับวิชาศึกษาทั่วไป	33
วิชาศึกษาทั่วไปที่ทุกสาขาวิชาชีพควรรู้	36
4. หมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่ให้ความสำคัญกับผลลัพธ์การเรียนรู้	40
การกำหนดผลลัพธ์การเรียนรู้	41
ผลลัพธ์การเรียนรู้กับหมวดวิชาศึกษาทั่วไป	42
แนวคิดการพัฒนาหมวดวิชาศึกษาทั่วไป	45
กระบวนการพัฒนาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่ให้ความสำคัญกับผลลัพธ์การเรียนรู้	50
5. การประเมินผลการเรียนรู้ในรายวิชาศึกษาทั่วไป	59
การประเมินผลแบบประเมินพัฒนาการ	60
เครื่องมือในการประเมินผล	62
เกณฑ์การประเมินผล	69
ข้อควรคำนึงถึงสำหรับการประเมินผลที่ดี	84

สารบัญ (ต่อ)

เนื้อหา	หน้า
6. การจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผลลัพธ์การเรียนรู้ ของหมวดวิชาศึกษาทั่วไป	87
แนวคิดการจัดการเรียนรู้เพื่อพัฒนาทักษะแห่งศตวรรษที่ 21	87
แนวคิดการจัดการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์	92
เทคนิคการจัดการเรียนรู้วิชาศึกษาทั่วไป	101
ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้ในรายวิชาศึกษาทั่วไป	104
สื่อประกอบการเรียนรู้ในรายวิชาศึกษาทั่วไป	128
7. ผู้เรียนกับการเรียนรู้วิชาศึกษาทั่วไป	139
แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนรู้	139
แนวปฏิบัติในการเรียนรู้วิชาศึกษาทั่วไป	144
8. แนวโน้มของหมวดวิชาศึกษาทั่วไป	149
บรรณานุกรม	160
ดัชนี	165

สารบัญภาพ

เนื้อหา	หน้า
ภาพที่ 1 แนวคิดโครงสร้างหมวดวิชาศึกษาทั่วไป	36
ภาพที่ 2 การบูรณาการรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรแบบเกณฑ์ความสามารถ และแบบบูรณาการสำหรับการพัฒนาหมวดวิชาศึกษาทั่วไป	49
ภาพที่ 3 กระบวนการพัฒนาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่ให้ความสำคัญกับผลลัพธ์การเรียนรู้	53
ภาพที่ 4 ตัวอย่างแบบสังเกตพฤติกรรมการทำงานเป็นทีม	63
ภาพที่ 5 ตัวอย่างแบบฟอร์มการประเมินผลภาคปฏิบัติการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน	64
ภาพที่ 6 ตัวอย่างแบบฟอร์มการสร้างข้อสอบอัตนัยและปรนัย	69
ภาพที่ 7 ตัวอย่างการให้คะแนนแบบ Rubrics สำหรับการสอบแบบอัตนัย ในรายวิชาศึกษาทั่วไป	71
ภาพที่ 8 ตัวอย่างเกณฑ์ประเมินแบบ Rubrics ในการวัดทักษะจำเป็นของ วิชาศึกษาทั่วไป	84
ภาพที่ 9 แนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์	94
ภาพที่ 10 โครงสร้างมิติการเรียนรู้จากประสบการณ์และความรู้พื้นฐานที่ได้รับ ของ Kolb	95
ภาพที่ 11 รูปแบบการเรียนรู้ตามแนวคิดของ McCarthy	97
ภาพที่ 12 ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้แบบสืบสอบ	111
ภาพที่ 13 ตัวอย่างกิจกรรมการเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน	123
ภาพที่ 14 ตัวอย่างเครื่องมือการวิเคราะห์สื่อประกอบการสอน	134
ภาพที่ 15 ภาพตู้เก็บของและคำกล่าวของอัลเบิร์ต ไอน์สไตน์	135
ภาพที่ 16 กรวยแห่งประสบการณ์ (Cone of Experience)	141
ภาพที่ 17 ภาพผลงานและคำกล่าวของอัลวิน ทอฟฟเลอร์	144
ภาพที่ 18 แนวโน้มวิชาศึกษาทั่วไปที่สร้างเสริมคุณค่าของมนุษย์ที่มีผลต่อสังคมไทย และสังคมโลก	152
ภาพที่ 19 การจัดการเรียนรู้เพื่อเตรียมผู้เรียนไปสู่การเปลี่ยนแปลง	155

สารบัญตาราง

เนื้อหา	หน้า
ตาราง 1 5 กลยุทธ์ของการประเมินพัฒนาการ	61
ตาราง 2 การวัดผล ด้านสติปัญญา เจตคติ และทักษะ	63
ตาราง 3 แนวทางการจัดการเรียนรู้หรือการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ที่ส่งเสริมผลลัพธ์การเรียนรู้	99

บทที่ 1

วิชาศึกษาทั่วไปจากอดีตสู่ปัจจุบัน

การศึกษาระดับปริญญาตรีจัดเป็นการศึกษาระดับอุดมศึกษาที่จัดขึ้นในสถาบันอุดมศึกษา หรือเรียกกันว่ามหาวิทยาลัย แปลว่า “แหล่งความรู้หรือวิชาการชั้นสูง” (วิจิตร ศรีสอ้าน. 2477: 9) โดยเป็นการศึกษาหลังมัธยมศึกษาตอนปลาย และจัดเป็นการศึกษาสำหรับวัยผู้ใหญ่เพื่อให้ความพร้อมสำหรับดำเนินบทบาทหน้าที่ต่าง ๆ ในสังคมทั้งในการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ การพัฒนาประเทศ นอกจากนี้การจัดการศึกษาระดับปริญญาตรียังเป็นบันไดเชื่อมต่อระหว่างการศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนปลายกับการก้าวเข้าสู่การประกอบอาชีพ ผู้เรียนที่เข้าสู่การศึกษาในระดับนี้คาดหวังว่า จะต้องมีความพร้อมทั้งด้านวิชาการ วิชาชีพ วิชาชีพชีวิต สามารถนำความรู้และทักษะไปใช้ประโยชน์ทั้ง ต่อตนเองและสังคมให้เหมาะสมกับการเป็นบัณฑิตที่หมายถึง “ผู้มีปัญญา” (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. 2551. ออนไลน์) ตามความหมายนี้การจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาจึงมีเป้าหมายในการพัฒนาผู้เรียนที่กว้างกว่าการเพิ่มพูนความรู้และทักษะในแต่ละศาสตร์ แต่มุ่งให้ผู้สำเร็จการศึกษาในระดับนี้เป็น “ศึกษิต” (Educated Man) คือผู้ที่มีความรู้ความสามารถที่พร้อมทั้งด้านวิชาการ (Academic Excellence) การเป็นมืออาชีพ (Professional Competence) และมีความเป็นมนุษย์ (Human Qualities) (อุทัย ดุลยเกษม. 2559: 2) ซึ่งคุณลักษณะของศึกษิตมี 6 ด้าน ประกอบด้วย ความสามารถในการใช้ภาษา กิริยามารยาทดี คิดไตร่ตรองก่อนตัดสินใจ มีความเจริญงอกงาม ไม่หยุดนิ่งอยู่กับที่ และสามารถแปลความคิดออกมาเป็นการกระทำ (วิจิตร ศรีสอ้าน. 2518: 8) ดังนั้น หลักสูตรระดับปริญญาตรีจึงจัดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ทั้งวิชาชีพและวิชาศึกษาทั่วไป (General Education) เป็นวิชาบังคับควบคู่กัน เพื่อเสริมสร้างความรู้ ทักษะ และคุณลักษณะที่ผู้เรียนทุกสาขา วิชาชีพจำเป็นต้องใช้ในการดำเนินชีวิต การประกอบอาชีพ สามารถเผชิญปัญหา เรียนรู้ อยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างเหมาะสม พร้อมปรับตัวก้าวเข้าสู่สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วจากการขับเคลื่อนที่พึ่งพิงเทคโนโลยี ความรู้ ข้อมูล และข่าวสารได้อย่างเหมาะสมและมีคุณค่า

วิชาศึกษาทั่วไปช่วงเริ่มต้นในยุโรป

วิชาศึกษาทั่วไปกล่าวได้ว่า เริ่มมีมาตั้งแต่สมัยกรีกและโรมันเมื่อประมาณ 2500 ปีมาแล้ว รู้จักในชื่อวิชาศิลปศาสตร์ (Liberal Arts) โดยเพลโต (Plato) ลูคิซุสโซครเตส (Socrates) และเป็นอาจารย์ของอริสโตเติล (Aristotle) นักปราชญ์ชาวกรีกได้จัดตั้งสำนักวิชาอะคาเดมี (Academy) ที่กรุงเอเธนส์ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นจุดเริ่มต้นของการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษาของยุโรป โดยให้ความหมายของวิชาศิลปศาสตร์ (Liberal Arts) ว่าหมายถึงการศึกษาวิชาที่มุ่งให้ความรู้ทั่วไป และทักษะเชิงปัญญา ไม่ใช่ความรู้วิชาชีพเฉพาะด้าน ตามความคิดของเพลโตและอริสโตเติลได้จัดให้วิชาศิลปศาสตร์เป็นวิชาสำหรับเสรีชนหรือชนชั้นสูง สำหรับฝึกฝนพัฒนาให้เกิดความดีงาม ล้ำเลิศ

ทางปัญญาและศีลธรรม เป็นวิชาการที่ยกระดับจิตใจและปัญญาโดยมุ่งให้มีความชำนาญในการใช้ภาษาสื่อสาร รู้จักพูด และคิดเหตุผลให้ดี ประกอบด้วยหลักสำคัญ 3 ประการคือ

1. เป็นวิชาที่เหมาะสมสำหรับเสรีชน คือ ชนชั้นสูงหรือกลุ่มบุคคลที่จะเป็นผู้นำสังคม
2. เป็นวิชาที่ต้องใช้ความสามารถทางสติปัญญาอย่างสูงในการศึกษาเล่าเรียน ต่างจากวิชาที่เรียกว่า ศิลปะบริการ (Servile Arts) ซึ่งใช้แรงงานฝีมือที่ฝึกฝนจนชำนาญ
3. เป็นวิชาที่พัฒนาจิตใจ สมอง และปัญญาให้สูงขึ้น ช่วยยกระดับจิตใจของผู้เรียน วิชาศิลปศาสตร์ที่จัดในสมัยกรีกนั้นจัดขึ้นเพื่อให้ชนชั้นปกครองได้เรียนรู้และฝึกฝนสำหรับการดำเนินชีวิตในฐานะผู้นำโดยประกอบด้วย 7 วิชา จำแนกเป็น 2 หมวด ดังนี้
 - หมวดไตรศิลปศาสตร์ (Trivium) ประกอบด้วย ไวยากรณ์ (Grammar) ตรรกศาสตร์ (Logic) และวาทศิลป์ (Rhetoric)
 - หมวดจตุรศิลปศาสตร์ (Quadrivium) ประกอบด้วย เลขคณิต (Arithmetic) เรขาคณิต (Geometry) ดาราศาสตร์ (Astronomy) และดนตรี (Music) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2552: 17; สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552: 41; วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี. 2560: ออนไลน์)

ต่อมาสำนักวิชาอะคาเดมีได้ถูกปิดลงเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงผู้ปกครอง จนกระทั่งในยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาการจึงได้มีการฟื้นฟูอารยธรรมสมัยกรีกและโรมันให้กลับมาเจริญรุ่งเรืองอีกครั้ง และเริ่มมีการฝึกฝนวิชาชั้นสูงพร้อมทั้งมีการขยายความหมายของวิชาศิลปศาสตร์ให้กว้างขึ้น โดยในศตวรรษที่ 13 หลักสูตรปริญญาตรีในสถาบันการศึกษาระดับสูงในยุโรป เช่น มหาวิทยาลัยออกซฟอร์ด มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ยังคงจัดให้เรียนวิชาศิลปศาสตร์เดิม (Liberal Arts) 7 วิชาเป็นหลัก และเพิ่มวิชาจริยศาสตร์ (Ethics) การเมือง (Politics) และฟิสิกส์ (Physics)

วิชาศึกษาทั่วไปช่วงเปลี่ยนแปลงในสหรัฐอเมริกา

ประเทศสหรัฐอเมริกาได้ตั้งมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด มหาวิทยาลัยเยล และมหาวิทยาลัยพรินซ์ตันในศตวรรษที่ 15 ได้นำแนวคิดของมหาวิทยาลัยอ็อกฟอร์ดมาเป็นต้นแบบในการพัฒนา โดยยังคงจัดให้มีการเรียนวิชาศิลปศาสตร์ 7 วิชา (Seven Liberal Arts) และได้เพิ่มวิชาจริยศาสตร์ การเมือง ฟิสิกส์ และศาสนา ดังนั้นวิชาศิลปศาสตร์จึงมีความหมายกว้างขึ้นโดยรวมวิชาการทุกอย่างที่ให้ความรู้ในลักษณะที่เป็นการศึกษาทั่วไปซึ่งไม่ใช่วิชาชีพหรือวิชาเฉพาะ หากแต่เป็นวิชาซึ่งมีความหมายใกล้เคียงกับคำว่าการศึกษาทั่วไป (General Education) ที่ใช้อยู่ปัจจุบัน ซึ่งนับตั้งแต่ศตวรรษที่ 18 วิชาศิลปศาสตร์ในสหรัฐอเมริกาได้เปลี่ยนแปลงเป็นวิชาการศึกษาทั่วไปเพื่อให้สอดคล้องตามความมุ่งหมายของการจัดการศึกษาที่ต้องตอบสนองการเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวิชาที่เดิมเคยสงวนไว้สำหรับปัญญาชนส่วนน้อยจึงได้เปลี่ยนเป็นวิชาสำหรับบุคคลทั่วไปจำนวนมาก และไม่ได้ถูกจำกัดเป็นวิชาสำหรับชนชั้นสูงเท่านั้น นอกจากนี้ความเจริญด้านวิทยาการทั้งสังคมศาสตร์ วิทยาศาสตร์ยังทำให้วิชาศิลปศาสตร์ไม่สามารถจำกัดขอบเขตเนื้อหาอยู่ที่ 7 วิชา

เหมือนเดิมได้ โดยเริ่มมีการขยายขอบเขตรวมเอาศาสตร์ใหม่ๆ ผนวกไว้ด้วย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2552; วิจิตร ศรีสอาน: 2; วิกีพีเดีย สารานุกรมเสรี. 2560: ออนไลน์)

มหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดซึ่งถือเป็นต้นแบบวิชาการศึกษาทั่วไปของสหรัฐอเมริกา ได้เริ่มพัฒนาวิชาศึกษาทั่วไปอย่างจริงจัง เมื่อ ค.ศ. 1945 เพื่อต้องการสร้างคนที่คิดอย่างมีประสิทธิภาพ มีวิจรณ์ญาณอย่างเหมาะสม สามารถแยกแยะสิ่งที่ดีและไม่ดี และเมื่อสงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลงก็ได้ตระหนักว่า การศึกษาไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาสติปัญญาของบุคคลเท่านั้น แต่ต้องให้ความสำคัญในด้านประโยชน์ของสังคมควบคู่กันด้วย จึงได้จัดทำหนังสือ Harvard Red Book หรือเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า General Education in a Free Society มีแนวคิดที่มหาวิทยาลัยในฐานะที่เป็นแหล่งพัฒนาปัญญาชนต้องมีส่วนร่วมรับผิดชอบในการแก้ไขปัญหาที่เป็นผลมาจากสงครามโลก รวมทั้งลัทธิจักรวรรดินิยมที่เป็นชนวนสาเหตุให้เกิดสงครามโดย James Bryant Conant อธิการบดีของมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ดในขณะนั้นได้ให้ความสำคัญไปที่วิชาศึกษาทั่วไป (General Education) เนื่องจากเห็นว่า วิชาศึกษาทั่วไปเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับผู้เรียนทุกสาขาวิชาชีพ จึงควรจัดการศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนทุกคนสามารถเข้ามาตัดทวงทรรศนะในการดำเนินชีวิตอันเป็นที่ยอมรับร่วมกันของสังคม ซึ่งมีความแตกต่างจากกลุ่มสาขาวิชาชีพตามหลักสูตรที่ผู้เรียนเลือกศึกษา และยังต้องการให้วิชาศึกษาทั่วไปเป็นการศึกษาที่ทำให้ผู้เรียนเป็นพลเมืองดี ช่วยเสริมสร้างบุคลิกลักษณะที่เป็นผลมาจากจิตใจ รวมถึงทรรศนะในการมองเพื่อนมนุษย์และโลก ซึ่งเป็นวัตถุประสงค์ที่อยู่นอกเหนือขอบเขตการจัดการศึกษาของวิชาชีพ (Lewis. 2011: 23; จิตต์ภิัญญา. 2560: 6)

การจัดการศึกษาของสหรัฐอเมริกานั้นให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างประชาชนที่มีความแตกต่างหลากหลายให้มีลักษณะความเป็นพลเมืองสหรัฐอเมริกา และมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน และเห็นว่าวิชาศึกษาทั่วไปเป็นวิชาที่มีความสำคัญในการพัฒนาความดิ่งามทางปัญญา และการมีส่วนร่วมในการรับผิดชอบสังคม แตกต่างจากจุดมุ่งหมายของสาขาวิชาชีพ และมีลักษณะเป็นการศึกษาเพื่อมวลชน ส่งผลให้วิชาศึกษาทั่วไปไม่ได้เป็นการศึกษาสำหรับชนชั้นสูงอีกต่อไป

ศาสตราจารย์ ดร. วิจิตร ศรีสอาน (ม.ป.ป.: 1) ได้สรุปความสัมพันธ์ระหว่างวิชาศิลปศาสตร์และวิชาศึกษาทั่วไปไว้อย่างชัดเจนว่า ตามประวัติการศึกษาวิชาศิลปศาสตร์ มีประวัติยาวนานกว่าวิชาศึกษาทั่วไป คำว่า ศิลปศาสตร์ นั้นใช้มาตั้งแต่สมัยกรีกและโรมัน หมายถึงการศึกษาประเภทมนุษยธรรม (Humanistic) ซึ่งเป็นการพัฒนาจิตใจและสติปัญญาที่เรียกกันว่า “ภูมิปัญญา” เป็นการศึกษาที่ให้แก่นชนชั้นปัญญาชนเพื่อนำไปสู่การเป็นปัญญาชนที่สมบูรณ์ ส่วนคำว่าวิชาศึกษาทั่วไปเป็นคำใหม่ที่ใช้กันมากในการศึกษาของสหรัฐอเมริกา หมายถึง การศึกษาที่จำเป็นสำหรับทุกคนเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อการเป็นพลเมืองดี และตามที่ใช้โดยทั่วไปในปัจจุบันมักจะใช้ทั้ง 2 คำคือ วิชาศึกษาทั่วไป (General Education) และศิลปศาสตร์ (Liberal Education) แทนกันได้ โดยมีความหมายทำนองเดียวกัน คือ การศึกษาทั่วไปที่จำเป็นสำหรับทุกคนไม่ว่าจะเตรียมตัวไปประกอบอาชีพใด ในทางหลักวิชาถือว่า General Education เป็นส่วนหนึ่งของ Liberal Education มุ่งจะให้ความรู้พื้นฐานทั่วๆ ไปสำหรับการเป็นพลเมืองดี ในขณะที่วิชาศิลปศาสตร์นำไปสู่ความเชี่ยวชาญเฉพาะอย่าง และมีขอบข่ายกว้างขวางและลึกซึ้งกว่าวิชาศึกษาทั่วไป ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์

(ป.อ.ปยุตฺโต) (2552: 9) ได้อธิบายความหมายและความสัมพันธ์ระหว่างวิชาทั้งสองว่า “ปัจจุบันนี้ หลักสูตรอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยหลายแห่งในประเทศต่างๆ มีคำว่า วิชาศึกษาทั่วไป (General Education) หรือศิลปศาสตร์ (Liberal Arts/ Liberal Education) ถือได้ว่ามีความหมายเดียวกัน กล่าวคือ “ต้องการสร้างบัณฑิตหรือสร้างคนให้เป็นบัณฑิต และวิชาเฉพาะหรือวิชาชีพทั้งหลายก็เป็น เครื่องมือให้บัณฑิต แต่คนใช้เครื่องมือนั้นจะต้องเป็นคนดีจะได้นำเครื่องมือไปใช้อย่างสร้างสรรค์”

วิชาศึกษาทั่วไปในไทย

แนวคิดการจัดการศึกษาวิชาศิลปศาสตร์เป็นวิชาพื้นฐาน หรือวิชาศึกษาทั่วไปในประเทศไทย ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดการจัดการศึกษาศิลปศาสตร์ในยุโรป และวิชาศึกษาทั่วไปของสหรัฐอเมริกา เนื่องจากในช่วงก่อนกำเนิดการศึกษาระดับอุดมศึกษาได้มีการส่งพระราชวงศ์ไปศึกษา ที่สถาบันอุดมศึกษาในยุโรปจึงได้รับแนวคิดในการจัดการศึกษา และได้นำกลับมาพัฒนาการศึกษา ระดับอุดมศึกษาของไทย ซึ่งรายงานการวิจัยเรื่อง รูปแบบและแนวทางการจัดการศึกษาศิลปศาสตร์ ในสถาบันอุดมศึกษาไทยได้อ้างถึงพระราชดำริของสมเด็จพระมหิตลาธิเบศรอดุลยเดชวิกรมพระบรมราชชนกเกี่ยวกับการจัดการศึกษาในระดับอุดมศึกษา เมื่อ พ.ศ.2471 ได้ทรงกล่าวว่า “การศึกษา ระดับอุดมศึกษาเป็นการศึกษาสำหรับผู้สำเร็จชั้นปฐมและมัธยมมาแล้วและจะใคร่เรียนวิชาชีพ และศิลปวิทยาศาสตร์ เพื่อตั้งตนเป็นผู้นำความคิดของราษฎร และทำกิจการต่างๆ เป็นผู้เชี่ยวชาญ หรือรับตำแหน่งรับผิดชอบอันสูง...” และทรงนิพนธ์ไว้ในรายงานความเห็นเรื่องการสำรวจการศึกษา เพื่อประกอบพระบรมราโชบาย เรื่องการตั้งมหาวิทยาลัยว่า อุดมศึกษาแบ่งออกได้เป็นสองชนิด

1. วิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์ มีความมุ่งหมายที่จะฝึกฝนให้กุลบุตรสามารถเห็นเหตุผล ต้นปลายของสิ่งต่างๆ เป็นความรู้รอบตัว ฝึกฝนให้เป็นผู้รับผิดชอบและเป็นผู้นำราษฎรทั้งใน ส่วนความคิดและกิจการ เป็นผู้ที่จะสามารถเสาะหาวิชามาให้เป็นประโยชน์แก่คณะ ประดิษฐ์สิ่งทั้งาม และเป็นประโยชน์ขึ้น

2. อาชีพวิทยา คือการฝึกฝนโดยเฉพาะ ที่จะทำให้กุลบุตรสามารถประกอบการทำงานหาเงิน ในกิจการที่จะต้องมีการเตรียมโดยเฉพาะ เช่น แพทย์, ผู้รู้กฎหมาย, พ่อค้า

ศาสตราจารย์ ดร. อดุลย์ วิเชียรเจริญ ได้ขยายความพระราชดำรินี้ว่า วิชาวิทยาศาสตร์และศิลปศาสตร์นั้น มีความมุ่งหมายที่จะฝึกฝนให้ผู้เรียนสามารถคิดวิเคราะห์เหตุผลของสิ่งต่างๆ เป็นความรู้รอบตัว ฝึกฝนให้เป็นผู้รับผิดชอบ และเป็นผู้นำทั้งในด้านความคิด การดำเนินชีวิต และกิจการต่างๆ สามารถเสาะหาวิชามาให้ประโยชน์แก่หมู่คณะ ทำสิ่งที่ดีงามเป็นประโยชน์แก่สังคมและประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับปรัชญาและอุดมคติของการศึกษาระดับอุดมศึกษาของมหาวิทยาลัยในการสร้างบุคคลที่มีความรอบรู้กว้างขวาง มีวิจรรณญาณ มีทัศนคติกว้างไกล เป็นคนดี เป็นคนมีประโยชน์แก่สังคม มีความรับผิดชอบต่อสังคม และเป็นผู้นำ โดยให้เข้าศึกษาวิชาการในกลุ่มศิลปศาสตร์ ซึ่งแนวทางการจัดหลักสูตรการศึกษาในมหาวิทยาลัยตามพระราชดำรินั้น กล่าวได้ว่า การศึกษาศิลปศาสตร์มีความสำคัญในฐานะเป็นพื้นฐานการศึกษาวิชาชีพต่างๆ แนวทางการจัดหลักสูตรผสมผสานวิชาชีพโดยมีพื้นฐาน

ทางศิลปศาสตร์มีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากเกี่ยวข้องกับโดยตรงกับอุดมคติและปรัชญาการศึกษาของการศึกษาในมหาวิทยาลัย (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553: 45-46, 70)

การจัดการเรียนการสอนวิชาศึกษาทั่วไปของสถาบันอุดมศึกษาไทย ในปัจจุบันส่วนใหญ่ดำเนินการตามแบบมหาวิทยาลัยในสหรัฐอเมริกา ซึ่งได้เข้ามามีบทบาทให้ความช่วยเหลือด้านการศึกษาด้าน UNESCO โดยให้ความสนใจการจัดการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะวิชาพื้นฐาน เนื่องจากเป็นวิชาที่ช่วยให้ผู้เรียนมีโอกาสพัฒนาศักยภาพในขั้นสูงก่อนเลือกเรียนวิชาชีพเพื่อนำไปประกอบอาชีพในอนาคต การจัดการศึกษาวิชาศึกษาทั่วไปจึงได้เริ่มต้นอย่างเป็นทางการโดยทบวงมหาวิทยาลัยได้ประกาศใช้หลักเกณฑ์มาตรฐานว่าด้วยการศึกษาลักษณะระดับปริญญาตรี พ.ศ.2517 โดยวิชาศึกษาทั่วไปในขณะนั้น เรียกว่า “วิชาพื้นฐานทั่วไป” กำหนดให้เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรโดยเป็นวิชาบังคับ และมีสัดส่วนจำนวนหน่วยกิตไม่น้อยกว่า 1 ใน 4 ของหน่วยกิตรวม ซึ่งข้อกำหนดเกี่ยวกับวิชาศึกษาทั่วไปดังกล่าวได้มีการปรับให้เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรีในแต่ละช่วงเวลาอย่างต่อเนื่อง และจนถึงปัจจุบันได้มีการประกาศใช้เกณฑ์มาตรฐานรวม 7 ฉบับ แต่ละฉบับมีข้อกำหนดเกี่ยวกับวิชาศึกษาทั่วไป สรุปได้ดังนี้

1. หลักเกณฑ์มาตรฐานว่าด้วยหลักสูตรการศึกษาระดับปริญญาตรี พ.ศ.2517 กำหนดว่า เนื้อหาของหลักสูตรให้มีสัดส่วนของวิชาพื้นฐานทั่วไปจำนวนอย่างน้อย 31 หน่วยกิต ประกอบด้วย 4 หมวดวิชา ดังนี้ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ภาษา วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ โดยจัดให้ศึกษาในแต่ละหมวดไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต และถ้าเรียนวิชาเอกหรือวิชาโทในหมวดวิชาใด ก็ให้นำวิชาเอกหรือวิชาโทนั้นมาแทนวิชาพื้นฐานทั่วไปในหมวดเดียวกันได้

2. เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรปริญญาตรี พ.ศ.2525 กำหนดว่า โครงสร้างหลักสูตรให้ประกอบด้วย หมวดวิชาพื้นฐานทั่วไป หมวดวิชาเฉพาะด้าน และหมวดวิชาเลือกเสรี โดยกำหนดให้จำนวนหน่วยกิตรวมของหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไปไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต และให้ประกอบด้วย 4 กลุ่มวิชา ดังนี้ กลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ กลุ่มวิชามนุษยศาสตร์ กลุ่มวิชาภาษา และกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ โดยจัดให้ศึกษาในแต่ละหมวดไม่น้อยกว่า 6 หน่วยกิต โดยกลุ่มวิชาภาษาจะเป็นภาษาใดก็ได้ ส่วนกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์จะต้องจัดให้มีทั้งรายวิชาวิทยาศาสตร์กับรายวิชาคณิตศาสตร์ และสถาบันอุดมศึกษาอาจจัดวิชาพื้นฐานทั่วไปในลักษณะเป็นรายวิชาเดี่ยว หรือลักษณะบูรณาการในรูปใดๆ ก็ได้ที่ครอบคลุมสาระของกลุ่มวิชาดังกล่าว ในกรณีที่ได้จัดกลุ่มวิชาดังกล่าวเป็นวิชาเอกหรือวิชาโทไว้ในหมวดวิชาอื่นแล้ว ให้ได้รับยกเว้นไม่ต้องเรียนวิชาพื้นฐานทั่วไปในกลุ่มวิชานั้น โดยให้ถือว่าได้เรียนวิชาพื้นฐานทั่วไปของหมวดนั้นๆ ครบแล้ว

3. เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ.2532 กำหนดว่า โครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป และหมวดวิชาเฉพาะ และได้ให้ความหมายหมวดวิชาศึกษาทั่วไปว่าหมายถึง วิชาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรอบรู้อย่างกว้างขวาง มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีความเข้าใจธรรมชาติ ตนเอง ผู้อื่น และสังคม เป็นผู้ใฝ่รู้ สามารถคิดอย่างมีเหตุผล สามารถใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสารความหมายได้ดี เป็นคนที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ มีคุณธรรม ตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมทั้งของไทยและของประชาคมนานาชาติ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการ

ดำเนินชีวิต และดำรงตนอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี โดยสถาบันอุดมศึกษาอาจจัดวิชาศึกษาทั่วไปในลักษณะจำแนกเป็นรายวิชาหรือลักษณะบูรณาการใดๆ ก็ได้ โดยผสมผสานเนื้อหาวิชาที่ครอบคลุมสาระของกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ภาษา และกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ ในสัดส่วนที่เหมาะสมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของวิชาศึกษาทั่วไป โดยให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต

4. เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ.2542 กำหนดว่า โครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป หมวดวิชาเฉพาะ และหมวดวิชาเลือกเสรี และยังคงความหมายหมวดวิชาศึกษาทั่วไปเหมือนกับเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ.2532

5. เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ.2548 กำหนดว่า โครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป หมวดวิชาเฉพาะ และหมวดวิชาเลือกเสรี และได้ปรับความหมายหมวดวิชาศึกษาทั่วไปใหม่ โดยกำหนดความหมายของหมวดวิชาศึกษาทั่วไป หมายถึง วิชาที่มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้มีความรอบรู้อย่างกว้างขวาง มีโลกทัศน์ที่กว้างไกล มีความเข้าใจธรรมชาติตนเอง ผู้อื่น และสังคม เป็นผู้ ใฝ่รู้ สามารถคิดอย่างมีเหตุผล สามารถใช้ภาษาในการติดต่อสื่อสาร ความหมายได้ดี มีคุณธรรม ตระหนักในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมทั้งของไทยและของประชาคมนานาชาติ สามารถนำความรู้ไปใช้ในการดำเนินชีวิต และดำรงตนอยู่ในสังคมได้เป็นอย่างดี โดยสถาบันอุดมศึกษาอาจจัดวิชาศึกษาทั่วไปในลักษณะจำแนกเป็นรายวิชาหรือลักษณะบูรณาการใดๆ ก็ได้ โดยผสมผสานเนื้อหาวิชาที่ครอบคลุมสาระของกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ภาษา และกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ ในสัดส่วนที่เหมาะสมเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของวิชาศึกษาทั่วไป โดยให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต

แนวทางการบริหารเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรอุดมศึกษา พ.ศ.2548 กำหนดเจตนารมณ์ของหมวดวิชาศึกษาทั่วไปว่า “วิชาศึกษาทั่วไปมีเจตนารมณ์เพื่อเสริมสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยให้ศึกษารายวิชาต่างๆ จนเกิดความซาบซึ้งและสามารถติดตามความก้าวหน้าในสาขาวิชานั้นได้ด้วยตนเอง การจัดการเรียนการสอนควรจัดให้มีเนื้อหาวิชาที่เบ็ดเสร็จในรายวิชาเดียว ไม่ควรมีรายวิชาต่อเนื่องหรือรายวิชาขั้นสูงอีก และไม่ควรมนำรายวิชาเบื้องต้นหรือรายวิชาพื้นฐานของวิชาเฉพาะมาจัดเป็นวิชาศึกษาทั่วไป” (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2553: 14, 32)

พ.ศ.2552 สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษาแห่งประเทศไทยได้ประกาศใช้กรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ สำหรับใช้เป็นกรอบมาตรฐานให้สถาบันอุดมศึกษาใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาให้สามารถผลิตบัณฑิตที่มีคุณภาพ และเพื่อประโยชน์ในการรับรองมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา ซึ่งได้กำหนดมาตรฐานผลการเรียนรู้ระดับปริญญาตรีไว้อย่างน้อย 5 ด้าน ประกอบด้วย ด้านคุณธรรม จริยธรรม ด้านความรู้ ด้านทักษะทางปัญญา ด้านทักษะความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลและความรับผิดชอบ ด้านทักษะการวิเคราะห์เชิงตัวเลข การสื่อสาร และการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การกำหนดผลการเรียนรู้ดังกล่าวส่งผลให้การพัฒนาหมวดวิชาศึกษาทั่วไปต้องปรับให้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีผลการเรียนรู้ตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิ

ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ ระดับปริญญาตรีด้วย ดังนั้นเครือข่ายการศึกษาทั่วไปแห่งประเทศไทยจึงได้จัดทำรายงานฉบับย่อ เรื่อง กรอบแนวคิดหมวดวิชาศึกษาทั่วไปที่สอดคล้องตามกรอบมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2552 (ปริญญาตรี) โดยมีผู้แทนจากสถาบันอุดมศึกษาต่างๆ ได้ร่วมให้ความคิดเห็น มีสาระสำคัญสรุปได้ดังนี้

หมวดวิชาศึกษาทั่วไป หมายถึง หมวดวิชาที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความรู้รอบ รู้กว้าง เข้าใจ และเห็นคุณค่าของตนเอง ผู้อื่น สังคม ศิลปวัฒนธรรม และธรรมชาติ ใส่ใจต่อความเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม พร้อมให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของสังคมไทยและสังคมโลก

สถาบันอุดมศึกษาควรจัดหมวดวิชาศึกษาทั่วไป ให้ครอบคลุมผลลัพธ์การเรียนรู้ที่เครือข่ายการศึกษาทั่วไปแห่งประเทศไทยร่วมกันกำหนด โดยดำเนินการจัดการเรียนการสอนครอบคลุมสาระด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ และภาษาในสัดส่วนที่เหมาะสม เพื่อนำไปสู่ผลลัพธ์การเรียนรู้ 8 ด้านดังนี้

1. มีคุณธรรมจริยธรรมในการดำเนินชีวิตบนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
 - มีความรู้ความเข้าใจในความหมายและแนวปฏิบัติที่ชัดเจนของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และสามารถประยุกต์ใช้ เพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเอง และช่วยเหลือผู้อื่น สามารถแสดงออกซึ่งพฤติกรรมทางด้านคุณธรรม จริยธรรม และความพอเพียง เป็นแบบอย่างที่ดีได้
2. ตระหนักและสำนึกในความเป็นไทย
 - สามารถอธิบายคุณค่า ความสำคัญของเอกลักษณ์ที่ดั่งงามของไทยโดยเฉพาะเรื่อง ศิลปวัฒนธรรม การใช้ภาษา การแต่งกาย และกีฬามารยาทอันดีงาม รวมทั้งคุณธรรม ความกตัญญู กตเวที มีความภูมิใจในภูมิปัญญาท้องถิ่น
3. มีความรอบรู้อย่างกว้างขวาง มีโลกทัศน์กว้างไกล เข้าใจและเห็นคุณค่าของตนเอง ผู้อื่น สังคม ศิลปวัฒนธรรมและธรรมชาติ
 - มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับที่มา แนวคิดและองค์ความรู้ของศาสตร์ตามหลักสากลอันนำไปสู่ความเข้าใจตนเอง มนุษย์ในฐานะปัจเจก สังคม ธรรมชาติ และปรากฏการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในโลกและจักรวาล เพื่อประโยชน์ในการดำเนินชีวิตอย่างรู้เท่าทัน สร้างสรรค์สิ่งที่ดีงามและรักษาไว้ อยากรู้คุณค่า มีวิสัยทัศน์ เคารพและเห็นคุณค่าของความเหมือน ความแตกต่างของสิ่งมีชีวิตและไม่มีชีวิต ซึ่งสามารถอยู่ร่วมกันอย่างสอดคล้องเมื่ออยู่ในสภาวะแห่งดุลยภาพที่ยอมรับได้
4. มีทักษะการแสวงหาความรู้ตลอดชีวิต เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง
 - ทักษะสำคัญของการเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ สามารถประเมินตนเองและกำหนดเป้าหมายที่ต้องการพัฒนา ซึ่งอาจเป็นการเรียนเพื่อรู้ เรียนเพื่ออยู่ร่วมกับบุคคลอื่น และเรียนเพื่อพัฒนาตนเอง ทั้งร่างกาย จิตใจ ความเฉลียวฉลาด ความอ่อนไหว ความมีสุนทรียะ และมิติทางจิตวิญญาณ (Learning to be) ส่วนความสามารถที่จะช่วยให้บรรลุเป้าหมาย คือ ทักษะการวางแผน และการแสวงหาข้อมูลความรู้จากแหล่งและวิธีการที่หลากหลาย ทั้งในและนอกสถาบันอุดมศึกษา
5. มีทักษะการคิดแบบองค์รวม

- สามารถคิดเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่าง ๆ ในเชิงเหตุผล รวมทั้งเชื่อมโยงกระบวนการคิดแบบต่าง ๆ เพื่อแก้ไขปัญหาได้อย่างรอบด้านและมีประสิทธิภาพ

- สามารถเลือกวิธีคิดพิจารณาที่เหมาะสมต่อประเด็นปัญหา ทั้งการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ประเมินข้อมูล แสดงถึงความน่าเชื่อถือและให้ข้อสรุปเพื่อการตัดสินใจที่ถูกต้องเหมาะสม

- สามารถศึกษาปัญหาที่มีความซับซ้อนและสามารถให้แนวทางแก้ปัญหาที่สร้างสรรค์

- สามารถใช้ทักษะการคิดพัฒนาให้เกิดเป็นปัญญา โดยเริ่มตั้งแต่มีความรู้ความเข้าใจ ไปสู่การคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ สามารถใช้ความรู้และสะท้อนคิดจากสิ่งที่ได้เรียนรู้ ซึ่งผลของการคิดคือการเปลี่ยนแปลงตนเอง

6. มีจิตอาสาและสำนึกสาธารณะ เป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของสังคมไทยและสังคมโลก

- การมีจิตอาสา คือ การมีความเอาใจใส่ กระตือรือร้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา/แก้ปัญหาส่วนรวม/ชุมชน/สังคม ซึ่งแสดงออกในรูปของการกระทำที่มุ่งประโยชน์สุขแก่ผู้อื่นบนพื้นฐานของความตั้งใจดี เจตนาดี และเป็นไปตามความสมัครใจของตนโดยไม่มีการบังคับ

- สำนึกสาธารณะ หมายถึง การที่บุคคลตระหนักถึงความสำคัญและเห็นคุณค่าของการแบ่งปัน ดูแล เอาใจใส่ รักษาสมบัติต่างๆ ที่เป็นของส่วนรวม และไม่นำมาเป็นของส่วนตน

- การเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของสังคมไทยและโลก คือ การที่บุคคลสามารถเป็นที่พึ่งของตนเองและสังคม ใฝ่รู้ มีวิสัยทัศน์ กว้างไกล เข้าใจ ยอมรับความเปลี่ยนแปลง ปฏิบัติตนได้อย่างเหมาะสมตามสถานภาพและบทบาท ณ เวลานั้นด้วยความกล้าหาญบนพื้นฐานคุณธรรม ความรับผิดชอบ รวมทั้งเข้าใจ ยอมรับ และตระหนักในคุณค่า ความเท่าเทียมในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และวัฒนธรรมที่แตกต่าง พร้อมปฏิบัติต่อกันด้วยความเคารพ ยุติธรรม และเสมอภาค

7. ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศอย่างรู้เท่าทัน

- สามารถใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาปัญญา ความรู้ และการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ สืบค้นข้อมูล คัดกรอง รวบรวม วิเคราะห์และนำเสนอได้อย่างเหมาะสมและสอดคล้อง

8. ใช้ภาษาในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- สามารถสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพทั้งในการพูด การฟัง การอ่าน การเขียน และเลือกใช้รูปแบบการนำเสนอที่เหมาะสมสำหรับกลุ่มบุคคลที่แตกต่างกันได้ (เครือข่ายการศึกษาทั่วไปแห่งประเทศไทย, 2557: 31-35)

6. เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ.2558 กำหนดว่า โครงสร้างหลักสูตรประกอบด้วย หมวดวิชาศึกษาทั่วไป หมวดวิชาเฉพาะ และหมวดวิชาเลือกเสรี และได้กำหนดความหมายหมวดวิชาศึกษาทั่วไปขึ้นใหม่ว่า หมายถึง หมวดวิชาที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ให้มีความรอบรู้อย่างกว้างขวาง เข้าใจ และเห็นคุณค่าของตนเอง ผู้อื่น สังคม ศิลปวัฒนธรรม และธรรมชาติ ใส่ใจต่อการเปลี่ยนแปลงของสรรพสิ่ง พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง ดำเนินชีวิตอย่างมีคุณธรรม พร้อมให้ความช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ และเป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของสังคมไทยและสังคมโลก โดยสถาบันอุดมศึกษาอาจจัดวิชาศึกษาทั่วไปในลักษณะจำแนกเป็นรายวิชาหรือลักษณะบูรณาการใดๆ ก็ได้ โดยผสมผสานเนื้อหาวิชาที่ครอบคลุมสาระของกลุ่มวิชาสังคมศาสตร์

มนุษยศาสตร์ ภาษา และกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์กับคณิตศาสตร์ ในสัดส่วนที่เหมาะสม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหมวดวิชาศึกษาทั่วไป โดยให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต

แนวทางการบริหารเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรอุดมศึกษา พ.ศ.2558 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหมวดวิชาศึกษาทั่วไปนั้นยังคงข้อความเหมือนกับแนวทางการบริหารเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรอุดมศึกษา พ.ศ.2548 (ไพฑูริย์ สินลารัตน์. 2550: 282-300, กระทรวงศึกษาธิการ. 2552: 9-10)

7. เกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรระดับปริญญาตรี พ.ศ.2565 ได้ปรับเปลี่ยนนิยามและโครงสร้างของหมวดวิชาศึกษาทั่วไป โดยให้ความหมายใหม่ว่า หมวดวิชาศึกษาทั่วไป เป็นหมวดวิชาที่เสริมสร้างความเป็นมนุษย์ให้พร้อมสำหรับโลกปัจจุบันและอนาคต เพื่อให้เป็นบุคคลผู้ใฝ่รู้และมีทักษะจำเป็นสำหรับศตวรรษที่ 21 อย่างครบถ้วน เป็นผู้ตระหนักรู้ถึงการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ ในการพัฒนาหรือแก้ไขปัญหา เป็นผู้ที่สามารถสร้างโอกาสและคุณค่าให้ตนเองและสังคม รู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมและของโลก เป็นบุคคลที่ดำรงตนเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง มีจริยธรรมและยึดมั่นในสิ่งที่ถูกต้อง รู้คุณค่าและรักษาชาติกำเนิด ร่วมมือรวมพลังเพื่อสร้างสรรค์และพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน เป็นพลเมืองที่มีคุณค่าของสังคม โดยสถาบันอุดมศึกษาอาจจัดวิชาศึกษาทั่วไปในลักษณะจำแนกเป็นรายวิชาหรือลักษณะบูรณาการใดๆ ก็ได้ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของหมวดวิชาศึกษาทั่วไป โดยให้มีจำนวนหน่วยกิตรวมไม่น้อยกว่า 24 หน่วยกิต และต้องแสดงการวัดและประเมินผลที่สะท้อนการบรรลุผลลัพธ์การเรียนรู้ของผู้เรียนที่สอดคล้องกับปรัชญาและวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาศึกษาทั่วไปอย่างชัดเจน อนึ่งการจัดการศึกษาทั่วไปสำหรับหลักสูตรปริญญาตรี (ต่อเนื่อง) อาจได้รับการยกเว้นรายวิชาที่ได้ศึกษามาแล้วในระดับประกาศนียบัตรชั้นสูง หรือระดับอนุปริญญา (คณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา. 2565:4)

การปรับเปลี่ยนความหมายวิชาศึกษาทั่วไป และการกำหนดให้มีการสอนวิชาศึกษาทั่วไปในหลักสูตรระดับปริญญาตรี จำนวนไม่น้อยกว่า 24 หน่วยกิต ตามเกณฑ์มาตรฐานหลักสูตรอุดมศึกษา พ.ศ.2565 โดยลดลงจากเดิมที่กำหนดไว้ไม่น้อยกว่า 30 หน่วยกิต ซึ่งกำหนดมาตั้งแต่ระยะแรกนั้น เป็นการปรับเปลี่ยนให้เกิดความกระชับ และชัดเจนในการจัดการเรียนการสอนมากขึ้น และเพื่อให้เหมาะสมกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง และความต้องการบัณฑิตในศตวรรษที่ 21 ที่ไม่ต้องการบัณฑิตที่มีเพียงความรู้แต่ไม่สามารถนำไปใช้ทำงานเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

นอกจากนี้คณะกรรมการมาตรฐานหลักสูตรการอุดมศึกษา ได้ให้ความสำคัญอย่างมากเกี่ยวกับเรื่องผลลัพธ์การเรียนรู้ และกำหนดความหมายผลลัพธ์การเรียนรู้ว่า หมายถึง ผลที่เกิดขึ้นแก่ผู้เรียนผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่ได้จากการศึกษา ฝึกอบรม หรือประสบการณ์ที่เกิดขึ้นจากการฝึกปฏิบัติ หรือการเรียนรู้จริงในที่ทำงานระหว่างการศึกษา และประกาศคณะกรรมการมาตรฐานการอุดมศึกษา เรื่อง รายละเอียดผลลัพธ์การเรียนรู้ตามมาตรฐานคุณวุฒิระดับอุดมศึกษา พ.ศ.2565 กำหนดให้การผลิตบัณฑิตต้องมีผลลัพธ์การเรียนรู้ 4 ด้าน ประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ จริยธรรม และลักษณะบุคคล ซึ่งทุกหลักสูตรจะต้องแสดงให้เห็นพฤติกรรมหรือสิ่งที่บัณฑิตสามารถปฏิบัติได้อย่างชัดเจน โดยหมวดวิชาศึกษาทั่วไปในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรระดับปริญญาตรีต้อง